

İlköğretim Birinci Kademe Derslerinde Öğretmen Kılavuzuna Duyulan İhtiyaç ve İçeriği

Requirement And Content Of Teacher Guide Book In Primary School-Primary Stage Lessons

Abdurrahman KILIÇ*

ÖZET

Sınıf öğretmenliği öğretmen adayları, ilköğretim birinci kademe derslerinde, ders kitabı kullanım sırasında öğretmen kılavuzlarına duyulan ihtiyaç ve bu kılavuzların içeriklerinde neler bulunması gerektiğini belirlemektedir.

Çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. İlköğretim sınıf öğretmenliği son sınıfında Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi dersi okutulmaktadır. Araştırma, 2001-2002 öğretim yılında, Demirci Eğitim Fakültesinde mezun konumundaki son sınıf öğrencilerinden bu dersi alan öğretmen adayları üzerinde dönem sonunda yapılmıştır. Sınıf öğretmenliği bölümünde 268 bayan, 242 erkek olmak üzere toplam 510 öğretmen adayı bulunmaktadır. Araştırmaya bunlardan 115 (%66) bayan, 57 (%33) erkek olmak üzere toplam 172 öğretmen adayı katılmıştır.

İlköğretim okullarında öğretmen kılavuzunun duyulan ihtiyaçla ilgili derslerden en çok ihtiyaç duyulan dersin Türkçe (%60), en az Bireysel ve Toplu Etkinlikler (%06) olduğu görülmektedir. Türkçe dersinden sonra sırasıyla Fen, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Müzik, Resim, Din Kültürü, Beden Eğitimi ve Bilgisayar dersleri için öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. En çok ihtiyaç duyulan derslerin sırasıyla; Fen bilgisi (%30), Türkçe (%27), Matematik (%21), Sosyal Bilgiler (%12), Hayat Bilgisi (%8) olduğu görülmektedir. Bu temel dersler dışında kalan derslere öğretmen adayları hiç öncelik vermemişler.

Araştırma sonunda öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulan dersler sırasıyla; Fen, Türkçe, Matematik, Bütün Dersler, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Müzik, Yabancı Dil, Din Kültürü dersleri olduğu görülmüştür. Bunların içinde en çok Fen, Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri öğretmen kılavuzlarının içeriğinde bulunması gerekenler ise, her ders için ortak kategorilerden oluşmaktadır. Bu dersler için ortak olan ana kategoriler; hazırlık, yöntem teknik, etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar ve öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, kaynaklardır. Ortak kategori dışında derslerin özelliklerine göre ana kategorilerde farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Çünkü her dersin içeriği ve konular arası ilişki farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Dersler, Ders Kitabı, Öğretmen Kılavuzu, Sınıf Öğretmenliği, Aday Öğretmen

Çalışmanın türü: Makale (Bu çalışma VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.)

ABSTRACT

Introduction

Textbooks are one of the education materials being source for students' learning experiences to fulfil educations aims. Prepared according to the education programme in schools, textbooks are the most common used education material. That textbooks are most commonly used in education tools increase their role in education. Being basic source, textbooks which determine what students can learn and what teachers can teach in learning and teaching periods especially planned education applications have an important role in fulfilling aims of school programmes.

A textbook has to have a teacher guidebook. Teacher guidebooks are necessary so that teachers can use textbooks in a true and effective way in their preparation and planning works. Guidebooks show teachers not only the activities to be performed but also how to perform them. So it becomes easier to guide students in a short time. Guidebooks have an effect in decreasing discipline problems in class.

Aim: The aim is to determine the necessity for teacher guidebooks while using textbook and what has to be in guidebooks in primary stage in primary school.

Method: Qualitative searching techniques has been used. In senior class of classroom teaching, the " Analysis of Subject Focus textbook " has been studied. The search was made on senior-class preservice teachers in Demirci Education Faculty having this lesson in the end of the education period between 2001 and 2002.

There are 12 departments consisting of 6 night-department and 6 day-departments in Demirci Education Faculty in education period between 2001 and 2002. Between these departments, 6 departments have been determined. By means of criteria modelling method, the preservice teachers from these classes made up this model of the search in the last week of the period. In classroom teaching branch, there are 510 teachers consisting of 268 female and 242 male preservice teachers. 172 preservice teachers consisting of 115 (66 per cent) female and 57 (33 per cent) male ones joined this searched.

In the search, it is asked to the students in which lessons, they needed teacher guidebooks and then what has to exist in these guidebooks. The answer was received in black and white. Preservice teachers have the opportunity of expressing their ideas about the questions in the questionnaire by using their own sentences. As the questions are open-ended, the validity and authenticity of the analysis devoted to the questionnaire were applied to determine if the questions were suitable for acquiring the intended information. For the validity of the questionnaire, views of the instructors working in education faculty were applied.

* Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi

Also, a group of preservice teachers was given a questionnaire for an pre-application and answers were demanded. In this application, it was seen that this information was acquired thanks to the questions of the questionnaire.

The text-document data acquired from the questionnaire was analyzed by using “content analysis” Being made according to the content analysis, the operation steps are shown below :

1. In the first step, the text being made up from the answers of the preservice teachers answered from the questionnaire was examined and in which lessons teacher guidebooks were required and they were ranged in order of priorities.
2. The related sentences were sorted out because of requirement for teacher guidebook of preservice teachers.
3. Then, the intended things to exist in the content for every lesson were sorted out and the categories were determined.
4. According to the categories determined, categories preservice teachers demanded to exist in their guidebooks were brought out. According to these categories, texts were analyzed again by examining the frequency of visibility.
5. The results of the analysis were presented as in per cent and frequency.

Findings: It is seen that the most – demanded lessons needing teacher guidebook in primary schools are Turkish (60 per cent) and the least one is Individual and Aggregate Activities (0.6 per cent). After the lesson Turkish, teacher guidebooks was also required for Science and Technology, Maths, Social Sciences, Science of Life, Music, Art , Religious Culture, Physical Education and Information technology. It is seen that the lessons which most required teacher guidebooks are ranged in order as Science and Technology (30 per cent), Turkish (27 per cent), Maths (21 per cent), Social Science (12 per cent), Science of life (8 per cent). No example was given no priority for the lessons apart from the basic lessons.

In Science and Technology guidebooks, basic categories of the concepts such as preparation, introduction activities , method – technique, activities , testing and evaluation, search, Project and assignments , warnings, suggestions, explanation forms, time, materials and tools and materials, focusing attention, sources, experiments, extracurricular activities are required. Like the views of preservice teachers, the quotations supported them. Also, activities, testing-evaluating, warnings, suggestions, explanation forms, tools and materials, experiments, demands in basic categories outnumber in comparison with others. This situation can be interpreted that preservice teachers need more guidance.

In Turkish lesson guidebook, preparation, introduction activities, textbook, method-technique, activities, subjects, testing – evaluating, searching, project and assignments, warnings, suggestions, explanation forms, time, tools and materials, focusing the attention, sources, dictionary, first reading-writing are required in basic categories. Also in the basic categories of the activities, subject, warnings, suggestions, explanation forms, the first reading-writing outnumber in comparison with the others. This situation can be interpreted that preservice teachers need more guidance.

In Maths lesson teacher guidebook, preparation, textbook, method-techniques, activities, subjects, testing-evaluating, searching, Project and assignment, warnings, suggestions, explanation forms, time tools and materials, focusing the attention, the games which can be played in the lessons, sources are required to be in the basic categories. Also, activities, subjects, testing-evaluating, warnings, suggestions, focusing the attention are required to be in the basic categories outnumber in comparison with others. This situation can be interpreted that preservice teachers need more guidance.

In Social Science and Science of Life teacher guidebooks, preparation, introduction activities, textbooks, method-techniques, subjects, testing-evaluating, searching, Project and assignment, warnings, suggestions, explanation forms, time, tools and materials, focusing the attention, sources, plan, travel and observation are required to be in basic categories. Method-technique, activities, warnings and suggestions, tools and materials required to be in basic categories outnumber in comparison with the others. This situation can be interpreted that preservice teachers need more guidance.

Results: The lessons needing teacher guidebook in the end of the search are Science and Technology, Turkish, Maths, all the lessons, Social Sciences, Science of life, Music, Foreign language, Religious Culture are seen to be required. In these ones, the requirements in to be existed in Science and Technology, Turkish, Maths, Social Science and Science of Life lessons are made up from common categories. The common basic categories for these lessons are preparation, method-technique, activities, subjects, testing-evaluating, searching, Project and assignment, warnings and suggestions, explanation forms, time, tools and materials, focusing the attention and sources. Apart the common categories, differences were seen to exist according to the lessons because every lesson shows difference between content and subjects.

When all the lessons are thought, activities, subjects, warnings and suggestions, explanation forms, tools and materials from the basic categories outnumber in comparison with others. It true that these are required to be more detailed in prepared teacher guidebooks. In Turkish and Maths lessons, the things demanded to exist outnumber in comparison with others.

Keywords: Lessons, textbooks, Teacher guidebooks, classroom teaching, preservice teaching

The Type of Research: Articles (This work was presented as a declaration in VI. National Classroom teaching Symposium)

GİRİŞ

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir (Yanpar Şahin ve Yıldırım, 1999). Okullarda öğretim programına dayalı olarak hazırlanmış ders kitapları en çok kullanılan öğretim materyalidir. Ders kitabı, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına yön veren ve en çok kullanılan öğretim aracı olarak kullanılıyor olması (Seven, 2001; Kılıç ve Seven, 2002), öğretimdeki rolünü artırmaktadır.

Öğretme ve öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğrenebileceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen temel kaynak durumundaki ders kitapları, okul programının amaçlarının gerçekleşmesinde de önemli bir rol üstlenirler

(Tertemiz vd, 2001). Ders kitapları, öğrencinin, dolaylı olarak da toplumun bilimsel ve sanatsal düzeyini yükseltir, onları çağdaş eğitim düzeyine ulaştırır. Bilimsel düzeyin yükseltilmesi bireyi çözümleyici, toplumu ise esnek ve gelişmelere açık duruma getirir. Sanatsal düzeyin yükseltilmesi bireye ve topluma yaratıcı, hoşgörülü, çağdaş olma olanağı verir (Kula, 1988).

Okulda yapılan öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan eğitim araçları arasında ders kitapları “tamamlayıcı öğretim materyalleri” arasında yer alır. Öğretimde, öğretmenin en önemli yardımcısıdır. Öğretmenlerin ve yetişkinlerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden bir araçtır (Çalık, 2001). Ek malzemenin, kitaplığın, internet ulaşımının olmadığı ve öğretmenin yetersiz olduğu durumda, kitabın, çok önemli bir kaynak olacağı için, içerdiği bilgiler çok önemlidir. Bu nedenle, “kendin bul” vb gibi yaklaşımların ötesinde gerekli bilgilerin bir biçimde çocuğa ulaştırılmasında temel aracın kitap olduğu unutulmamalıdır. Ancak, TÜBA’nın ders kitapları araştırmasından ortaya çıkan sonuçlardan biri de, ders kitaplarının içerik açısından yetersiz, eksik ve yanlış bilgilerle malul olabildiğidir. Bu husus yakın süre önce bir TÜBA üyesi tarafından yeni yayımlanan Coğrafya ders kitapları bağlamında dile getirilmiştir (Şengör, 2004).

Bir ders kitabının bir de öğretmen kılavuz kitabının bulunması gereklidir. Öğretmenlerin sınıf içinde, ders öncesi hazırlık ve planlama çalışmalarında, ders kitabını doğru ve verimli kullanabilmeleri için kılavuz kitaplar gereklidir. Kılavuz kitaplar, öğrenmenin yapacağı etkinlikleri, bunların sırasını, nasıl yapılacağını göstererek daha kısa zamanda öğrenciye rehberlik edilmesini kolaylaştırır. Kılavuz kitaplar sınıf içinde disiplin problemlerinin de en aza indirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Kılıç ve Seven, 2002).

Geçiş sürecini kolaylaştırmak için, derste verilmesi amaçlananın ötesinde bilgiler, ayrıntılı etkinlikler ve bunların tartışılması gibi unsurları da içeren öğretmen kitapları bir an önce hazırlanmalıdır. Öğretmen kitaplarının özellikle sınıf içi uygulamalara ve etkinliklere yer vermesi ve bu tür uygulamaların kalabalık sınıflarda nasıl gerçekleştirilebileceği üzerine yönlendirme sağlaması gereklidir (Şengör, 2004). Öğretmen kılavuzlarında öğrenci kitapları ve ders kitaplarında yer almayan görsellere yer verilmelidir (Demirel ve Yangın, 2005).

Öğretmen Kılavuz Kitabı; ilgili öğretim programlarında yer alan hedef ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan eserdir (MEB, 2004).

Öğretmen kılavuz kitabının hazırlanması şartnamede şöyle açıklanmaktadır:

1. Ünite girişlerine ulaşılacak istenen kazanımlar belirtilir.
2. Öğretim programında öngörülen değer ve tutumların kazandırılmasına yönelik etkinliklerin nasıl uygulanacağına, öğretmenin yapacağı ön hazırlıklara, zaman analizine ve konunun işleniş planına yer verilir.
3. Öğretim programında yer alan değer, tutum ve beceriler ile alanla ilgili bilimsel bilgiyi kandırmayı kolaylaştırıcı yöntem ve teknikler açıklanır.
4. Öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi unsurların vurgulanması gerektiği, öğrenme süreçlerine yönelik ilgi çekici, günlük hayatla ilgili değişik örnek ve uygulamalar, diğer derslerle ve önceki konularla bağlantı kuracak çalışmalar belirtilir.
5. Ders kitaplarında yer alan ve açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge vb. Yardımcı unsurlar ile konuların işlenişinde kullanılabilinecek öğretim materyalleri (cd rom, yazılım, saydam vb.) Ve bunların kullanım talimatları içerir.
6. Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikleri, yönlendirme talimatlarını kapsar (MEB, 2004).

İlköğretim birinci kademedeki derslerinde, ders kitabı kullanım sırasında öğretmen kılavuzlarına duyulan ihtiyacın hangi dersler için daha fazla olduğu, bu kılavuzlarının içeriğinin nelerden oluşması gerektiğinin belirlenmesi önemli bir problemdir. İlköğretim birinci kademedeki öğretmenlik yapacak sınıf öğretmenleri, hizmet öncesi aldıkları eğitim sonunda ileride okutacakları derslerin öğretimde yararlanacakları ders kitaplarından daha iyi faydalanabilmeleri için öğretmen kılavuzlarına ihtiyaç duyacaklardır. Ancak her ders için duyulan ihtiyacın aynı nitelik ve düzeyde olmayacağı açıktır. Ayrıca bu kılavuzların içeriği de kullanımı açısından önemlidir. Öğretmen adayları bu kılavuzların içeriğinde öncelikli olarak nelerin bulunmasına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, ilköğretim birinci kademe derslerinde öğretmen kılavuzuna

duyulan ihtiyacı ve kılavuzun içeriğinde bulunması gerekenlerle ilgili sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin görüşlerinin ne olduğunu belirlemektir.

PROBLEM CÜMLESİ

Sınıf öğretmenliği öğretmen adayları, ilköğretim birinci kademe derslerinde, ders kitabı kullanım sırasında öğretmen kılavuzlarına hangi dersler için daha fazla ihtiyaç duymaktadır? Bu kılavuzlarının içeriklerinde öncelikle bulunması gerekenler nelerdir?

Alt Problemler

1. İlköğretim sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının ilköğretim birinci kademe derslerinde öğretmen kılavuzuna duyulan ihtiyacın düzeyi nedir?
2. İlköğretim sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının ilköğretim birinci kademe derslerinde ihtiyaç duyulan öğretmen kılavuzunun içeriği nelerden oluşmalıdır?

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. İlköğretim sınıf öğretmenliği son sınıfında Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi dersi okutulmaktadır. Araştırma, 2001-2002 öğretim yılında, Demirci Eğitim Fakültesinde mezun konumundaki son sınıf öğrencilerinden bu dersi alan öğretmen adayları üzerinde dönem sonunda yapılmıştır.

Demirci eğitim fakültesinde 2001-2002 öğretim yılında 6 şube gece-6 şube gündüz olmak üzere toplam 12 şube bulunmaktadır. Bu şubeler arasından random yoluyla 6 şube belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yoluyla da bu sınıflardan dönemin son haftası derse gelen öğretmen adayları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Sınıf öğretmenliği bölümünde 268 bayan, 242 erkek olmak üzere toplam 510 öğretmen adayı bulunmaktadır. Araştırmaya bunlardan 115 (%66) bayan, 57 (%33) erkek olmak üzere toplam 172 öğretmen adayı katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğrencilere açık uçlu olarak önce hangi derslerde daha çok öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulduğu, sonra da bu kılavuzların içeriğinde nelere yer verilmesi gerektiği sorulmuştur. Öğrencilerden cevapları yazılı olarak alınmıştır. Öğretmen adaylarının anketteki sorulara ilişkin görüşlerini kendi cümleleriyle ifade etme fırsatına sahiptirler. Sorular açık uçlu olduğu için ankete yönelik geçerlik ve güvenilirlik analizi, soruların istenilen bilgileri elde etmeye uygun olup olmadığına ilişkin olarak yapılmıştır. Anketin geçerliliği için eğitim fakültesinde çalışan öğretim elemanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca bir grup öğretmen adayına öne uygulama anlamında anket verilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Bu uygulamada da istenilen bilgilerin bu sorularla alındığı görülmüştür.

Verilerin Analizi

Anketlerden elde edilen metin biçimindeki veriler “içerik analizi” (Silverman, 1993; Manning ve Cullumswan, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 1999; Bilgin 2000; Türnüklü, 2007) tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizine ilişkin olarak yapılan işlem basamakları şunlardır:

- Birinci adımda öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan oluşan metinler incelenerek, öncelikli olarak öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulan dersler neler olduğu ortaya çıkarılıp, önem sırasına konulmuştur.

- Öğretmen adaylarının öğretmen kılavuzuna duyulan ihtiyacın nedeniyle ilgili cümleleri ayıklanmıştır.

- Sonra her bir ders için içerikte yer alması istenilenler çıkarılmış ve bunların içinden kategoriler belirlenmiştir.

- Belirlenen kategorilere göre her bir ders için öğretmen adaylarının kılavuzda yer almasını istedikleri kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Bu kategorilere göre metinler yeniden gözden geçirilerek görülme sıklığına bakılarak analiz edilmiştir.

- Analiz sonuçları yüzde ve frekans olarak sunulmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırma sorularına paralel olarak aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kılavuzu İhtiyacı

İlköğretim sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının, öğretmen kılavuzlarına ihtiyaç duyacakları dersler Tablo 1’de, en çok ihtiyaç duydukları dersler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf Öğretmeni Adayların Öğretmen Kılavuz Kitaplarına İhtiyaç Duyacakları Dersler

Kategoriler	Bayan (115)		Erkek (57)		Toplam (172)	
	f	%	f	%	f	%
Dersler						
Türkçe	67	58	37	65	104	60
Fen	63	55	30	53	93	54
Matematik	56	49	22	39	78	45
Sosyal	39	34	19	33	58	34
Hayat bilgisi	31	27	14	25	45	26
Y.dil	1	.09	-	-	1	.06
Müzik	3	2	2	4	5	3
Resim	1	.09	2	4	3	2
Bireysel ve toplu etkinlikler	1	.09	-	-	1	.06
Bilgisayar	1	.09			1	.06
Din kültürü	3	2	1	2	4	2
Beden eğitimi	1	.09	2	4	3	2
Bütün dersler	22	19	10	18	32	19

İlköğretim okullarında öğretmen kılavuzunun duyulan ihtiyaçla ilgili derslerden en çok ihtiyaç duyulan dersin Türkçe (%60), en az Bireysel ve Toplu Etkinlikler (%.06) olduğu görülmektedir. Türkçe dersinden sonra sırasıyla Fen, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Müzik, Resim, Din Kültürü, Beden Eğitimi ve Bilgisayar dersleri için öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Aşağıda alıntılarda da görüldüğü gibi ilköğretimde temel dersler olarak bilinen Türkçe, Fen Bilgisi, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi dersleri için öğretmen kılavuzuna daha fazla ihtiyaç duyulduğu öne çıkmaktadır. Bu derslerin yanında, bütün derslerde ihtiyaç duyarım görüşünü ifade edenlerde (%19) oldukça fazladır.

“Öğretmen olarak ilk atandığımda bütün dersler için öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyardım. Deneyimsiz olduğumdan bana rehber olacağını düşünüyorum. Daba sonraki yıllarda da öğretmen her derste kılavuz kullanmalıdır. Öğretmeni bata yapmaktan kurtarır. Ya da hatayı en aza indirir.” (EÖ25)

“Kılavuzun yararını düşününce bütün dersler için isterdim.” (EÖ4)

“Bütün dersler için kılavuza ihtiyaç duyardım.” (KÖ37)

“Benim bütün derslerde ihtiyacım olurdu. Öğretmenlik yapacak herkes için gereklidir bence”. (KÖ13)

“İhtiyacım olmasa bile bütün derslerden kılavuza kitap olmasını isterim. Fazla mal göz çıkarmaz”. (EÖ8)

“Tüm derslerde ihtiyaç duyardım. Çünkü bize önemsiz gibi gelen beden eğitimi, resim, müzik dersleri de öğrencinin bedensel, zihinsel gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. En azından sıkıştığım zaman yararlanırım.” (KÖ27)

Öğretmen kılavuz kitabının daha çok yeni öğretmenler için değil tecrübeli öğretmenler içinde gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu görüşe katılmayan öğretmen adayları da var. Örneğin;

“Mesleğimin ilk yıllarında ihtiyaç duyacağım kesin ancak daha sonraki yıllarda planlama, ders işleme ve öğrencileri kontrol etme gibi konularda tecrübe kazanacağımdan çok fazla ihtiyaç duyacağımı sanmıyorum.” (EÖ26)

Alıntıda da belirtildiği gibi, öğretmen kılavuz kitabına duyulan ihtiyacı mesleki tecrübeye bağlayanlar da görülmektedir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmeni Adayların Öğretmen Kılavuz Kitaplarına “En Çok” İhtiyaç Duyacakları Dersler

Kategoriler	Bayan (115)		Erkek (57)		Toplam (172)	
	f	%	f	%	f	%
Fen	35	30	16	28	51	30
Türkçe	27	23	19	33	46	27
Matematik	28	24	8	14	36	21
Sosyal	16	14	5	9	21	12
Hayat bilgisi	7	6	6	11	13	8
Y.dil	1	.09		-	1	.06
Müzik		-	2	4	2	1
Bireysel ve toplu etkinlikler	1	.09			1	.06
Din kültürü		-	1	2	1	.06
Toplam	115	67	57	33	172	

Yukarıda Tablo 2’de ilköğretim okullarında okutulan derslere göre, öğretmen kılavuzuna en çok duyulan ihtiyaçla ilgili öğretmen aday görüşleri verilmektedir. En çok ihtiyaç duyulan derslerin sırasıyla; Fen bilgisi (%30), Türkçe (%27), Matematik (%21), Sosyal Bilgiler (%12), Hayat Bilgisi (%8) olduğu görülmektedir. Bu temel dersler dışında kalan derslere öğretmen adayları hiç öncelik vermemişler.

Öğretmen adaylarının öğretmen kılavuz kitabına ihtiyaç duyma nedenleri vardır. Bu ihtiyaç kişiden kişiye değişebilir. Genel olarak belirtilen gerekçelerle ilgili aşağıda görüşlere yer verilmiştir.

“Öğretimi planlama, uygulama ve değerlendirme de bana yardımcı olur.” (EÖ43)

“Öğretmen kılavuzuna kitabın bazı konuları tam olarak aktaramayacağı durumlarda ve öğretmenin kendini yetersiz hissettiği durumlarda başvurulabilir.”(KÖ96)

“Öğretmen kendini konu alanında eksik hissettiği durumlarda kullanıyor.”(EÖ48)

“Bana zaman kazandıracak ve etkili öğrenmeyi sağlayacaktır. Planlamaya yardımcı olduğundan sınıf disiplini kolay sağlayabilirim.”(KÖ112)

Alıntılarda verildiği gibi, öğretmenler için dersin planlanması önemli bir işdir. Bu iş iyi yapılmadığı zaman öğretmenin konuyu yetiştirme, konun özelliğine uygun süreyi o konuya ayırma gibi problem yaşamaktadır. Bu durum öğretmenin dersi verimli işlemesini ve öğrenci başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Yeni öğretmenlerin de en çok kaygılandıkları konulardan biridir. Dolayısıyla bu durumda öğretmenin bir yardımcıya ihtiyaç duydukları açıktır. Bu yardımı öğretmen kılavuzundan alabileceklerini de düşündükleri söylenebilir.

Öğretmen Kılavuzlarının İçeriğinde İhtiyaç Duyulanlar

Öğretmen adaylarının öğretmen kılavuzlarının içeriğinde bulunmasını istedikleri aşağıda dersler düzeyinde sunulacaktır.

Fen Bilgisi Dersinin Öğretmen Kılavuzunda İhtiyaç Duyulanlar

Öğretmen adayları en çok ihtiyaç duydukları ders olarak fen bilgisi dersini (%30) belirtmişlerdir. Bu dersin öğretmen kılavuzu içinde bulunmasını istedikleri ise aşağıda verilmiştir.

“Sözel bölümü bitirdim. Bu nedenle fen ihtiyacım daha fazla.”

Alıntıda da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarının bölüme girişte daha çok sözel ağırlıklı olarak gelmelerinin bunda etkili olduğu düşünülebilir.

Tablo 3. Fen Bilgisi Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İçeriğinde Yer Alması Gerekenler

Ana Kategoriler	İçeriğinde bulunması istenenler
Hazırlık	Hazırlık çalışmaları Planlama hakkında bilgi Plan örneği Öğretmenin eksiklerini tamamlayabilmesi için ön bilgiler Hazırlık çalışmalarıyla ilgili alternatif sorular
Giriş Etkinlikleri	Her konu başında dikkat çekmede kullanılacak bilgiler
Yöntem-Teknik	Yöntem- teknikler verilmeli Yöntem tekniklerin nasıl uygulanacağı
Etkinlikler	Diğer dersler ilişki kurma Alternatif çalışmalar Öğrencilere verilecek ipuçları Kavram haritaları ve tablolar Kavram açıklamaları Konu özetleri Kitapta verilen örnekler dışında örnekler Açık uçlu soruların cevabı Öğrencilerin sıklıkla düştüğü hatalar ve bunların çözümleri Zıt örnekler
Ölçme-Değerlendirme	Ara değerlendirmeler Genel Değerlendirme soruları Farklı soru türleri ve cevapları Konu içinde öğrenciyi güdüleyici sorular Ünite sonunda bilmeceli, oyunlu ve bulmacalı sorular Bilimsel ve eleştirel düşünmeye yönlendirici, güdeleyici, araştırmaya sevk edici sorular verilmeli
Araştırma, Proje, Ödev	Ders dışında konuyla ilgili yapılabilecek ödevler Öğrencilere verilebilecek bireysel çalışma ve projeler
Uyarılar Öneriler	Kritik hedef ve davranışlar Sınıfta disiplini sağlayacak çalışmalar Konularla ilgili önemli noktalar Gelişmelere ayak uydurmaya yönelik hatırlatmalar Öğretmene rehberlik edici bilgiler
Anlatım Şekilleri	Konuların çevreyle ilişkilendirilmesi Konuların daha geniş anlatımı (öğretmen eksikliğini gidermek için) Konuları somutlaştırarak anlatmalı Konuları somutlaştırmak için analogiler bulunmalı Konuların şekil, grafik, tablo vb ile sunulması
Süre	Dersi kavratmak zor olduğundan zaman takvimine ihtiyaç var
Materyaller, Araç-Gereçler	Araç gereçlerin listesi ve kullanılacağı yerler Araç gereçlerin nerelerden bulunabileceği Araç gereç yapımıyla ilgili bilgiler Materyallerden daha iyi faydalanma yolları Temini zor resim örnekleri Öğrencilerin yorumuna sunulacak o konuyla ilgili resimler Alternatif ders araçları
Dağılan Dikkati Toplama	Oyun şarkı, drama, hikaye, fıkralar, karikatürler Derste oynanabilecek oyunlar
Kaynaklar	Yararlanılabilecek kaynaklar
Deneyler	Ders kitabında olmayan deneyler ve araç-gereçleriyle yapıışları Güncel yaşamda karşılaşılan orijinal deneyler Dersi anlamaya yönelik ekonomik deneyler

	Deneylerin yapılış, oluş ve sonuç kısımları Öğrencilerin kendi başlarına yapabilecekleri deneyler Alternatif deneyler Örnek deney raporları Rapor tutma teknikleri
Ders Dışı Etkinlikler	İnceleme, gözlem ve gezilerin nerelere ve nasıl yapılabileceği Araştırarak çevreden öğrenmeyi sağlamak için okul dışı etkinlikler Konu ve ünitelerde, yapılabilecek gezi ve gözlem
Kavramlar	Konu sonunda ayrıntılı bir kavram sözlüğü Konuyla ilgili kavramların listesi Kavram kargaşasını ortadan kaldıracı karşılaştırma kartları

Tablo 3’de görüldüğü gibi, “hazırlık, giriş etkinlikleri, yöntem-teknik, etkinlikler, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar, öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, kaynaklar, deneyler, ders dışı etkinlikler, kavramlar” ana kategorilerinin Fen Bilgisi dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer almasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden olduğu gibi yapılan alıntılarda bunları desteklemektedir.

“Fen Bilgisi dersin ders kitabı dışında deneylerin nasıl yapılacağına dair bilgilerin bulunduğu kaynak.” (KÖ17)
“Fen Bilgisi derslerinde deney konularında bana yardımcı olacağını düşünüyorum.”(KÖ108)

Deneylerin Fen bilgisi derslerinde ayrı bir önemi vardır. Tablo 2’de görüleceği gibi deney ana kategorisinin içeriğinde öğretmen adaylarının bulunmasını istedikleri oldukça fazladır. Özellikle “güncel yaşamda karşılaşılan orijinal deneyler, dersi anlamaya yönelik ekonomik deneyler, deneylerin yapılış, oluş ve sonuç kısımları, öğrencilerin kendi başlarına yapabilecekleri deneyler, alternatif deneyler, örnek deney raporları” farklı isteklerin olduğunu göstermektedir.

Yine tablo 3’de “Etkinlikler, Ölçme Değerlendirme, Uyarılar, Öneriler, Anlatım Şekilleri, Materyaller ve Araç-Gereçler, Deneyler” ana kategorilerinde ihtiyaç duyulanlar diğerlerine göre daha çok sayıdadır. Bu durum, öğretmen adaylarının bu konuda daha çok rehberliğe ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Türkçe Dersinin Öğretmen Kılavuzunda İhtiyaç Duyulanlar

Öğretmen adayları en çok ihtiyaç duydukları ders olarak Türkçe dersini ikinci sırada (%27) belirtmişlerdir. Bu dersin öğretmen kılavuzu içinde bulunmasını istedikleri ise aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İçeriğinde Yer Alması Gerekenler

Ana Kategoriler	İçeriğinde Bulunması İstenenler
Hazırlık	Hazırlık çalışmaları Ünitelere paylaşılmış konular Dersi planlama bilgileri Plan örnekleri
Giriş Etkinlikleri	Dikkat çekme, güdüleme, gözden geçirme hedeften haberdar etme Amaçlar Derse ilgiyi çekmek için örnek uygulamalar
Ders Kitabı	Ders kitabını verimli ve verimli kullanmayla ilgili bilgiler Kitapta geçen ve yazımında zorluk çekilen kelimelerle ilgili yazım kuralları
Yöntem Teknik	Yöntem tekniklerin nasıl kullanılacağı Öğrenciyi aktif kılmanın yolları Hangi konuda hangi yöntemin kullanılabilmesine dair örnekler
Etkinlikler	Türkçe dersini diğer derslerle ilişkilendirme Mihver derslerle konuların nasıl ilişkilendirilebileceği Verilebilecek pekiştirici ve ipuçları

	<p>Ders kitabında olmayan değişik etkinlikler</p> <p>Metin tamamlama ve resim yorumlama çalışmaları</p> <p>Bir okuma parçası üzerinde dil becerilerini geliştirme örnekleri</p> <p>Bir davranışın nasıl kazandırılacağına dair örnekler</p> <p>Alternatif etkinlikler</p> <p>Öğrencilerin kolayca malzeme bulabileceği etkinlikler</p> <p>İlginç soru ve alıştırmalar olmalı</p> <p>Çok sayıda etkinlik</p>
Konular	<p>Güzel yazı çalışmalarına örnekler</p> <p>Yazı türlerine örnekler</p> <p>Kitaba paralel ancak farklı bilgiler ve örnekler</p> <p>Dil bilgisi kuralları ve örnekleri</p> <p>İmla kuralları ve örnekleri</p> <p>Kritik bilgilerin örneklendirmeleri</p> <p>Güzel konuşma konusunda öğrencilere nasıl yardımcı olunabileceği</p>
Ölçme Değerlendirme	<p>Ölçme değerlendirme konusunda bilgi</p> <p>Soru tiplerine örnekler</p> <p>Değerlendirme örnekleri</p>
Araştırma, Proje Ödev	<p>Verilebilecek ödev</p> <p>Proje konuları</p> <p>Araştırma konuları</p>
Uyarılar, Öneriler	<p>Sınıf yönetimi ve kontrolü</p> <p>Dil becerilerinin bir bütünlük içinde kazandırılması için yapılması gerekenler</p> <p>Sınıftaki öğrenci sayılarına göre dersi işlemede rehberlik</p> <p>Güzel yazmada yeteneği olmayanlara nasıl davranılacağı</p> <p>Farklı yörelerde nasıl davranacağına yönelik bilgi</p> <p>Yöresel konuşmaları düzeltmede yardımcı bilgiler</p> <p>Öğrencileri etkinliklere katmayla ilgili bilgiler</p> <p>Hata yapılması muhtemel konulara uyarı</p> <p>Kritik davranışlar</p> <p>Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri ile ilgili konular arasındaki ilişki</p> <p>Dilbilgisi bölümünü işlerken dikkat edilecek hususlar</p> <p>Dersi zevkli hale getirme konusunda yönlendirmeler</p> <p>Öğretmenin de kendini yetiştirme ve geliştirmesine yardımcı olacak bilgiler</p> <p>Metin işlenişinde önemli görülen bilgiler</p> <p>Hiperaktif öğrenciler için yapılabilecek uygulamalar</p>
Anlatım Şekilleri	<p>Konuların daha iyi anlaşılması için ipuçları</p> <p>Görsel öğelere yer verilmeli</p> <p>Soyut konuları somutlaştırabilecek anlatım şekilleri</p>
Süre	Konuların işleniş süreleri
Materyaller	<p>Derste kullanılabilir materyal örnekleri</p> <p>Kullanılabilir materyal örnekleri olmalı</p> <p>Materyal yapım örneği</p>
Dağılan Dikkati Toplama	<p>Öğrenci dikkatini toplayacak çeşitli etkinlikler</p> <p>Fıkra, olay, Şiirler, drama, oyunlar, ilginç sorular ve cevapları</p> <p>Günlük hayattan örnekler verebilecek ek okuma parçaları</p>
Kaynaklar	<p>Ders kitabı dışında seçebilecek okuma parçaları</p> <p>Yararlanılabilecek kaynaklar</p> <p>Piyas kitapları</p>
Sözlük	<p>Sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik sözcükler</p> <p>Türkçe sözcükler</p>
İlkokuma-Yazma	Türkçe dışında dillerin kullanıldığı yörelerde dil problemlerine çözüm önerileri

	<p>Yazı yazmayı öğretmede izlenecek basamaklar</p> <p>Etkili ve çabuk okuma yazmanın nasıl gerçekleştirileceği</p> <p>Okuma yazmayı öğrenemeyen öğrencileri için ek çalışma örnekleri</p> <p>Öğrencilerin öğrenme psikolojileriyle ilgili özet bilgi</p> <p>Bazı eksiklikleri olan öğrencileri belirleme yolları (görme, işitme, dikkat)</p> <p>Üst sınıflarda okuma yazma bilmeyenlerle çalışmalar</p>
--	---

Tablo 4’de görüldüğü gibi, “hazırlık, giriş etkinlikleri, ders kitabı, yöntem-teknik, etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar, öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, kaynaklar, sözlük, ilkokuma yazma” ana kategorilerinin Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer almasına ihtiyaç duyulmaktadır. Etkinlikler, konular, uyarılar, öneriler, anlatım şekilleri, ilkokuma yazma” ana kategorilerinde bulunmasına ihtiyaç duyulanlar diğerlerine göre daha çok sayıdadır. Bu durum, öğretmen adaylarının bu konuda daha çok rehberliğe ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Özellikle dersin özelliğinden kaynaklanan ilkokuma yazma için bulunması istenilenlerin çok çeşitli olduğu görülmektedir. Aşağıda doğrudan alıntı yapılan görüşler de bunu desteklemektedirler.

“En çok Türkçe dersinde ihtiyaç duyardım. Çünkü ilk okuma yazma öğretimi bana göre en zor olan ve değişik etkinlikler gerektiren derstir.”(KÖ89)

“İlk görev yerimde Türkçenin yeterince kullanılmayan yöreler olacağı göz önünde bulundurularak Türkçe dersinde daha fazla ihtiyaç duyardım.” (EÖ75)

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Türkçe dersinin diğer derslere göre temel ve içeriğinin çok geniş olması öğretmen adaylarının en çok ihtiyaç duydukları ikinci bir ders olmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Matematik Dersinin Öğretmen Kılavuzunda İhtiyaç Duyulanlar

Öğretmen adayları en çok ihtiyaç duydukları üçüncü ders olarak Matematik dersini (%21) belirtmişlerdir. Bu dersin öğretmen kılavuzu içinde bulunmasını istedikleri ise aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. Matematik Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İçeriğinde Yer Alması Gerekenler

Ana Kategoriler	İçeriğinde Bulunması İstenenler
Hazırlık	Derse girmeden önce yapılması gerekli hazırlıklar Dersin planlanmasına yönelik bilgiler
Ders Kitabı	Ders kitabındaki soruların farklı çözüm yolları Ders kitabında bulunan soruların cevapları Ders kitabını etkili kullanmada rehberlik
Yöntem Teknik	Hedefi kazandırmaya yönelik uygun yöntem ve teknikler Yapılabilecek grup çalışmaları Strateji ve yöntemlerle ilgili yönlendirici bilgiler
Etkinlikler	Diğer derslerle bağlantı kurulabilecek etkinlikler Özet ve ara özetler Konuları kavramak için çeşitli örnekler Örnek işlemler Dersi daha iyi işleyebilmek için konuya ait ipuçları Somutlaştırıcı örnekler Drama ve oyunlarla düzenlenmiş etkinlikler Düşündürücü ve dikkatini konuya çekebilecek ilginç sorular Zeka soruları
Konular	Konuların öncelik sırası Konuların hangi sıra ve planla anlatılacağı Konunun önemli noktaları
Ölçme Değerlendirme	Hazır bulunuşluklarını belirleme testi

	Farklı düzeylere hitap eden değerlendirme örnekleri Öğrenciyi tanımaya yönelik ipuçları ve testler Ara değerlendirme örnekleri
Araştırma, Proje Ve Ödev	Verilebilecek ev ödevleri Proje çalışmaları
Uyarılar Ve Öneriler	Ödevlerle ilgili öneriler Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleriyle ilgili bilgiler Öğrencilerden gelebileceği düşünülen ilginç soruların cevabı Öğrenci merkezli öğrenmeyle ilgili yönlendirmeler Tekrar edilmesi gerekli olanlar Konular arası geçişin kopuk olmaması için öneriler Değişik çözüm yolları
Anlatım Şekilleri	Konulara ait farklı anlatım şekilleri Alternatif anlatma yolları En anlaşılır anlatma konusunda rehberlik
Süre	Süreyi planlama
Materyaller Ve Araç-Gereçler	Hedefe uygun araç gereç Araç gereç ve materyal çeşitliliği Öğretmenin yapabileceği materyaller Küçük sınıflar için konuları anlatmaya uygun resimler Kullanılacak materyallere dair bilgiler
Derste Oynanabilecek Oyunlar	Derste oynatılacak oyunlar Oyunlaştırılmış problem ve işlemler Yarışma ve bulmacalı oyunlar
Dağılan Dikkatleri Toplama	Sınıfta yaşanan olaylar, hatıralar Tekerlemeler, şarkılar, fıkralar drama, oyun, hikaye, şiir Problemlerle ilgili kısa hikayeler Konuyu kavratmaya yönelik oyunlaştırılmış sorular
Kaynaklar	Öğrenci ve öğretmene kaynaklar Konulara yönelik farklı kaynak listeleri

Tablo 5’de görüldüğü gibi; “hazırlık, ders kitabı, yöntem teknik, etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar, öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, derste oynanabilecek oyunlar, kaynaklar” ana kategorilerinin Matematik dersi öğretmen kılavuz kitaplarında yer almasına ihtiyaç duyulmaktadır. Etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, uyarılar, öneriler, dağılan dikkatleri toplama” ana kategorilerinde bulunmasına ihtiyaç duyulanlar diğerlerine göre daha çok sayıdadır. Bu durum, öğretmen adaylarının bu konuda daha çok rehberliğe ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Özellikle dersin özelliğinden kaynaklanan “derste oynanabilecek oyunlar” ana kategorisinde istenilenlerin çeşitli olduğu görülmektedir. Aşağıda doğrudan alıntı yapılan görüşler de bunu desteklemektedirler.

“En çok gerekli gördüğüm matematik olurdu. Soyut bir ders olduğu için. Daha farklı değişik örnekler bulunmasını istedim. Matematiğe yönelik oyunlar olsun istedim.”(KÖ3)

“En çok matematikte ihtiyaç duyardım. Çünkü çocukların matematiği oyunlarla öğrenebileceklerine inanıyorum.”(EÖ17)

“Genel olarak somutlaştırma ihtiyacı olunana derslerde çok önemlidir.” (KÖ32)

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Matematik dersinin soyut bir ders olması öğretmen adaylarının daha fazla yardım ve rehberliğe ihtiyaç duymalarına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca “materyaller ve araç-gereçler” kategorisinin içeriğinde de diğerlerine göre çok sayıda ihtiyaç duyulanlar vardır. Bu da matematiğin öğrenilmesinde materyal ve araç gereçlerin önemli olduğunu göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Ve Hayat Bilgisi Derslerinin Öğretmen Kılavuzunda İhtiyaç Duyulanlar

Öğretmen adayları en çok ihtiyaç duydukları dördüncü ve beşinci dersler Sosyal Bilgiler (%12) ve Hayat Bilgisi (%8) dersleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu derslerin öğretmen kılavuzunda bulunmasını istedikleri ise aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitaplarının İçeriğinde Yer Alması Gerekenler

Ana Kategoriler	İçeriğinde Bulunması İstenenler
Hazırlık	Planlamada yardımcı olmalı Plan örnekleri
Giriş Etkinlikleri	Öğrenciyi derse hazırlamada rehberlik Dikkat çekme ve güdüleme örnekler
Yöntem Teknik	Ünite başında farklı öğretme yöntemleri ile ilgili bilgiler Yöntem ve teknik uygulamaları Soyut konular için yöntem ve teknik önerisi Tarih ve ülkelerle ilgili bilgileri sıkıcılıktan kurtaracak yöntemler Drama tekniğinin kullanılacağı üniteler ve konular
Etkinlikler	Drama örnekleri Deney örnekleri ve alternatif deneyler Yapılacak etkinliklerin listesi Örnek olaylar Kavram haritaları Kritik davranışlar için özel etkinlikler Konularla ilgili güncel konularla bağlantılı örnekler Konu özeti
Konular	Önemli konular hakkında daha fazla bilgi Konuyla ilgili ek bilgi Coğrafi bölge konularında, farklı bölgeler için farklı rehberlik bilgileri
Ölçme Değerlendirme	Farklı değerlendirme örnekleri Ek hazırlık ve değerlendirme soruları Soruların cevapları
Araştırma, Proje Ve Ödev	Projeler Öğrencilere verilebilecek ödev konuları
Uyarılar Ve Öneriler	Ünitenin önemi Öğrencilerin seviyelerine inmek için yapılacaklar Öğretmene konu sunumu için öneriler Eskiden var olduğu kabul edilen şimdi değişen bilgiler ve güncellenmesi Öğrencilerden gelebilecek muhtemel sorular ve cevapları Konular arasında öğretmenin ilişki kurmasına yardımcı olacak bilgiler, örnek sözler Konuyla ilgili öğretmene ek bilgiler Öğrenci çalışma kitabına rehberlik Kimlerin nasıl konuk olarak getirilebileceği
Anlatım Şekilleri	Konular arası geçişi sağlayacak hikaye vb. Farklı düzeydeki öğrencilere öğretme yolları Tarih konularıyla ilgili çeşitli hikayeler, yaşanmış olaylar
Süre	Konuya ayrılacak süre
Materyaller, Araç Gereçler	Araç gereç kullanımı Öğretmenin hazırlayabileceği materyallerle ilgili bilgi Ders araç gereç listesi Geçmiş zamanda yaşanmış olaylarla ilgili örnek resimler Görsel olarak resim, harita, grafik tablo vb. Temin edilebilecek yerler

Dağılan Dikkati Toplama	Konuyla bağlantılı bilmece, masal, bulmaca, hikaye, fıkra, drama gibi Güncel hayatla bağ kurma bölümü
Kaynaklar	Öğretmenin yararlanabileceği kaynakların listesi
Kronoloji	Kronoloji yer almalı
Gezi, Gözlem	Gezi ve gözlem yapılabilecek konular ve yerler

Tablo 6'da görüldüğü gibi; "hazırlık, giriş etkinlikleri, ders kitabı, yöntem teknik, etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar, öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, kaynaklar, kronoloji, gezi ve gözlem" ana kategorilerinin Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Derslerinin öğretmen kılavuz kitaplarında yer almasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yöntem-teknik, etkinlikler, uyarılar ve öneriler, materyaller ve araç-gereçler" ana kategorilerinde bulunmasına ihtiyaç duyulanlar diğerlerine göre daha çok sayıdadır. Bu durum, öğretmen adaylarının bu konuda daha çok rehberliğe ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Özellikle dersin özelliğinden kaynaklanan "materyaller, araç gereçler" ana kategorisinde istenilenlerin çeşitli olduğu görülmektedir. Aşağıda doğrudan alıntı yapılan görüşler de bunu desteklemektedirler.

"Sosyal bilgiler dersi sıkıcı bir ders. Eğer öğretmen yeterince bilgiye sahip değilse ya da yararlanabileceği kaynak sayısı yeterli değilse bir sürü yanlış yada gereksiz bilgiyi öğrenciye verir. Dersin zevkli hale getirilmesi için rehberliğe ihtiyaç vardır." (KÖ85)

"Ders, çocuğu topluma hazırlayan iyi bir vatandaş olmasına yardımcı olan yani bir milletin eğitiminin temelini oluşturan ders olduğu için en çok bunda ihtiyaç duyardım. Ayırı bu dersin tek düze bir işleniş yapıldığı için daha verimli işleniş yapabilmek için." (EÖ18)

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere, özellikle Sosyal Bilgiler dersinin soyut konulardan oluşması öğretmen adaylarının daha fazla materyal ve araç-gereçlere ihtiyaç duymalarında etkili olduğu düşünülebilir. Bu da Sosyal bilgiler ve Hayat bilgisi derslerinin öğrenilmesinde materyal ve araç gereçlerin önemli olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonunda öğretmen kılavuzuna ihtiyaç duyulan dersler sırasıyla; Fen, Türkçe, Matematik, Bütün Dersler, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Müzik, Yabancı Dil, Din Kültürü dersleri olduğu görülmüştür. Bunların içinde en çok Fen, Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri öğretmen kılavuzlarının içeriğinde bulunması gerekenler ise, her ders için ortak kategorilerden oluşmaktadır. Bu dersler için ortak olan ana kategoriler; hazırlık, yöntem teknik, etkinlikler, konular, ölçme değerlendirme, araştırma, proje ve ödevler, uyarılar ve öneriler, anlatım şekilleri, süre, materyaller ve araç-gereçler, dağılan dikkati toplama, kaynaklardır. Ortak kategori dışında derslerin özelliklerine göre ana kategorilerde farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Çünkü her dersin içeriği ve konular arası ilişki farklılık göstermektedir.

Fen bilgisi dersinde; deneyler, ders dışı etkinlikler ve kavramlar kategorileri bu derse özgü özelliklerdir. Gerçi burada bulunması istenenler diğer derslerde de gerekli olabilir. Ancak öğretmen adayları bunu özellikle fen bilgisi dersi için belirtmişlerdir. Çünkü bunlar fen bilgisi için oldukça önemli görülmektedir.

Fen bilgisi ders kitapları incelendiği zaman, birçoğunun fen bilgisi konularını ansiklopedik bir yaklaşımla sunup öğrencilerden cevabını kitapta sunulan ilgili konulardan kolayca ulaşabileceği bölüm sonu problemlere yoğunlaşmasını beklemektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar, ders kitaplarının gerekli nitelikleri taşımadığı zaman öğrencilerin derse karşı ilgi ve öğrenme isteklerinin azaldığını ve öğrenme sürecinde güçlüklerle karşılaştıklarını göstermektedir (Finley, 1991).

Fen dersleri diğerlerine göre daha fazla deney, gözlem ve araştırma etkinlikleri içermektedir. Özellikle kitaptan ayrı olarak bir öğretmen kılavuz kitabının, kitabı destekleyici test ve alıştırmaya kitaplarının, test ve alıştırmaya sorularının çözümlerinin ve yardımcı araç gerecin (film, film şeridi, video kaseti, dia, ses bandı vs.) bulunmaması büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2007).

Türkçe dersinde; Sözlük ve İlkokuma yazma ana kategorileri dikkat çekmektedir. Neredeyse ayrı bir ders kadar bir yer tutan ilkokuma yazma çalışmalarıyla ilgili öğretmen adaylarının kılavuzda bulunmasını istedikleri oldukça fazladır. Çünkü ilkokuma yazma çalışmalarını yürütmek Türkçe dersinden daha farklı ve fazla işlemi gerekli kılmaktadır. Türkçe ders kitaplarında konular; öğrencilerin gelişim düzeyine ve metin içeriği ile uyum içinde olan resim, şekil ve grafikler ile desteklenmeli, resim, şekil ve grafikler bulunmalıdır. Ders kitaplarında; öğrencinin ilgisini çeken, okumaya özendiren, günlük yaşam ile ilişkili, onları düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönelten, uzunluk bakımından öğrenci düzeyine uygun metinlere yer verilmelidir (Kolaç, 2003).

Matematik dersi; derste oynanabilecek oyunlar kategorisi bu derse özgü olan bir kategoridir. Sıkıcı ve soyut bir ders olarak düşünülen bu derste oyunların dersi daha iyi işlemeye yardım edeceği düşünülmektedir.

Dayak (1998), öğrenci ve öğretmenlerin matematik ders kitapları ile ilgili görüşlerini incelemiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu matematik ders kitaplarını yetersiz bulmuşlar ve matematik ders kitaplarında; bilgi ve anlatım hatalarının olduğu, değerlendirme soru tür ve sayılarının yetersiz kaldığı, konuların somut olarak işlenmediği, ayrıca matematik ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygun olmadığı görüşlerinde birleşmişlerdir. Matematik ders kitaplarının öğretmen ve öğrencilerin gereksinimlerine yanıt vermediğini belirtmişlerdir. Matematik ders kitaplarının bir çok açıdan hata ve yetersizlikler içerdiği, matematik öğretimi için yetersiz olduğu, öğrencilerin ilgisini çekecek niteliklere sahip olmadığı, öğretim ilke, yöntem ve amaçlarına uygun olarak hazırlanmadığı, gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verdiği, dil, ifade, resim, fotoğraf, şekiller ve konuların işleniş yönleriyle öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmadığı, içeriğin düzenlenmesinde matematik eğitimindeki çağdaş eğilimleri yansıtmadığı ve matematik programında belirtilen amaç ve davranışları tam olarak kapsamadığı görüşünde birleşmişlerdir (Altun vd, 2004). Bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak öğretmen kılavuz kitaplarının belirtilen içerikte hazırlanması gerekmektedir. Yapılan araştırma da bunu desteklemektedir.

Matematik bir soyutlama bilimidir ve matematik bilgiler çoğunlukla soyuttur. Bu tür bilgilerin kitap dışı kaynaklardan (basın yayın, TV vs.) temin edilmesi oldukça zordur. Bu yaklaşımla bakıldığında lise matematik ders kitapları, öğrencinin yetişmesinde büyük bir öneme sahiptir. Kapsamı ve soru yapısını ders kitaplarına uygun bulmadıkları, uygulamalı çalışmalara yeterince yer verilmediğini ve örneklerin tekdüze olduğunu düşündükleri için ders kitabından uzaklaşmaktadırlar. Uygulamalı çalışmalara yeterince yer verilmediğini ve örneklerin tekdüze olduğunu düşündükleri için ders kitabından uzaklaşmaktadırlar (Altun vd, 2004).

Ders kitaplarının öğretmenler tarafından tanınma düzeyi kısmen eksik, kullanılma ve öğrencilere kullandırma düzeyi önemli derecede düşüktür. Yapılan bir araştırmada ders kitabı kullanımıyla ilgili soruya öğretmenlerin en yüksek yüzdeyle verdiği cevap “matematik ders kitaplarını aldım ama doğru dürüst kullanmadım (% 40)” şeklindedir (Altun vd, 2004). Çünkü ders kitabını verimli şekilde kullanabilecek öğretmen kılavuzlarına ihtiyaç vardır.

Sosyal Bilgiler dersi; kronoloji ve gezi-gözlem ana kategorilerinde diğer derslerden farklılaşma görülmektedir. Bunlarda bu dersin içeriği ile özelliği yansıtan bir durumdur. Sosyal Bilgiler ders kitapları bir paket halinde hazırlanmalı ve bu pakette öğretmen ve öğrenci kitapları ayrı ayrı tasarlanarak her birinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde oluşturulmalıdır. Öğretmen ve öğrencinin ihtiyaçlarının ayrı olmasına bağlayabiliriz. Bu nedenle ülkemizde de öğretmen ve öğrenci kitaplarının ayrı ayrı tasarlanmasında ve hazırlanmasında fayda vardır. Öğretmen için hazırlanan kitap, öğretmenin neyi ne kadar öğretebileceğini, nasıl değerlendirme yapabileceğini ve nasıl rehberlik edebileceğini göstermelidir (Tay, 2005). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında tekrar stratejisini yapmak biraz zor olabilir. Bu nedenle, öğretmen kılavuzlarında çizelge, tablo, matrisler haritalar, grafikler, afişler vb yer verilmelidir (Tertemiz vd., 2001; Tay, 2005).

Bütün dersler için düşünüldüğünde, ana kategorilerden “etkinlikler, konular, uyarılar ve öneriler, anlatım şekilleri, materyaller ve araç-gereçler” de bulunmasını istedikleri diğerlerinde göre oldukça fazladır. Hazırlanan öğretmen kılavuz kitaplarında bunların daha detaylı olarak verilmesi doğru olacaktır. Matematik ve Türkçe derslerinde konularla ilgili bulunması istenenler diğer derslere göre daha fazladır.

KAYNAKLAR

- Altun, M., Arslan, Ç. ve Yazgan, Y. (2004). Lise Matematik Ders Kitaplarının Kullanım Şekli ve Sıklığı Üzerine Bir Çalışma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* XVII (2), 131-147.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*. İzmir. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları (109).
- Çalık, T. (2001). *Türkçe Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı*. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. L. Küçükahmet (Ed.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dayak, E. (1998). *İlköğretim 5. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, Ö. Ve B.Yangın (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kılıç, A. Ve S. Seven (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVII,1, 105-137.
- Kula, O. B. (1988). Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim- Kuramsal ve Didaktik Çerçeve. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 2:101, 97-107.
- Manning, K.P. & Cullum-swan, B. (1998). *Narrative, Content, and Semoitic Analysis*. In N.K. Denzin ve Y.S.Lincoln (Ed.), *Collecting and Interpreting Qualitative Materials* (pp:246-273).Thousand Oaks: Sage Publication.
- MEB. (2004). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okullarında Okutulacak Ders Kitaplarının Yarışma Yoluyla Hazırlanmasına İlişkin Şartname. <http://ttkb.meb.gov.tr/> 23.03.07.
- Şengör, C. (2004). Türkiye Bilimler Akademisi'nin Program ile İlgili Genel Görüş ve Önerileri. <http://www.tuba.gov.tr/filesgetr/haberler/mufredat.doc> 22.03.07.
- Seven, S. (2001).*İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim A.B.D. Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage Publication.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri, *Gazi Üniversitesi Karşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1, 209-225..
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2001). *Ders Kitabı Ve Eğitimdeki Yeri*, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. L. Küçükahmet (Ed.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Toksöz, A. (2000). *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kazandıkları Davranışlar Açısından Dil Bilgisi Eğitiminin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türnüklü, A. (2007). Liselerde Öğrenci Çatışmaları, Nedenleri, Çözüm Stratejileri. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 49, 129-166.
- Yanpar Şahin, T. ve Yıldırım, S. (1999). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, ve Ateş, S. (2003). *İlköğretim 7. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabının Fen Bilgisi Öğretmenlerine Göre Yeterlilik Derecesinin Araştırılması*, AİBÜ. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3,(5), 78-86.